

تأثیر فلسفه‌ورزی بر پرسشگری دانش‌آموزان و تبیین آن از منظر قرآن

رؤیا عبدالله پور*

عمیقتر خواهد بود. در قرآن نیز برای درک بهتر مفاهیم، از روش پرسشگری استفاده شده است. پرسشگری «نوعی گفتگوی متقابل، ارائه دلایل و استدلالهایی که منجر به ادراک عمیقتر میشود» در فرایند جستجو و درک حقیقت است (فیاض، ۱۳۸۸). «در پرسش و پاسخ تفکر پرسشگر و روحیه جستجوگری و ایجاد سؤالهای اساسی، اهمیت زیادی دارد (شمشادی، ۱۳۸۵). «پرسشگری و خردورزی به ارتقای بینش عمومی کمک میکند» بنابراین تلاش برای آموختن خردورزی توأم با پرسشگری، باید به یک وظیفه همگانی تبدیل شود (حیبی، ۱۳۸۸). برنامه فلسفه و کودک مسیر تعقل و خردورزی را برای کودکان فراهم میکند.

مهارت پرسشگری باید در کودکان تقویت شود. اگر این مهارت از کودکی به آنها آموزش داده شود، در آینده نیز از سؤال پرسیدن خجالت نمیکشند و برای یافتن پاسخ پرسشهای خود تلاش میکنند و به آگاهی میرسند. پرسشگری باعث میشود فکر و ذهن افراد درگیر شود، ذهن آنها روشن گردد، ضعفهای خود را بشناسند، راه درست را تشخیص دهند، ارتباطات مؤثرتری با افراد دیگر داشته باشند، تجربه‌های زیادی کسب کنند و از آنها در یادگیری استفاده نمایند، با یافتن راهکارهای جدید به حل مشکلات بپردازند، توانایی استدلال کردن آنها افزایش یابد، با افزایش دانش و اطلاعات آنها به تصمیمهای قاطع برسند، با مقایسه بین روشها و راهکارها و جمع‌بندی تفکرات، اشتباهات خود را کاهش دهند و در نهایت، با حل مشکلات، زندگی بهتری داشته باشند.

هنر پرسشگری بر پایه تفکر نقادانه استوار است. هدف تفکر نقادانه ایجاد نظم، ارزیابی و بازسازی اندیشه است. هدف پرسشگری رسیدن به پاسخهای منطقی برای سؤالات است.

فرضیه پژوهش: فلسفه‌ورزی بر پرسشگری دانش‌آموزان تأثیر مستقیم دارد.

چکیده

پژوهش حاضر تأثیر فلسفه‌ورزی بر پرسشگری دانش‌آموزان را از منظر قرآن، با روش تحلیلی-اسنادی مورد مطالعه قرار داده است. یافته‌های پژوهش بیانگر اینست که بر مبنای آیات قرآن میتوان پنج حوزه را برای پرسشگری در نظر گرفت؛ پرسش از چه کسی، پرسش از چه چیزی، چگونگی پرسش، پرسش درباره چه چیزی و در ارتباط با چه چیزی. پاسخ قرآنی به هر یک از این حوزه‌ها، بترتیب چنین است: (۱) پرسش از دانایان، اهل اندیشه، اهل نظر و صاحب‌نظران رواست. (۲) هر چیزی را میتوان مورد پرسش قرار داد؛ مثلاً انفاق، روزی حلال، کوه، هلال، قیامت، روح و... (۳) پرسش باید منطقی، درست، معقول و برای درک و شناخت باشد، نه فضل‌فروشی. (۴) بعنوان مثال، درباره چگونگی انفاق، چگونگی رسیدگی به یتیمان و بی‌سرپرستان، چگونگی برپا شدن قیامت و... (۵) پرسش از خود، خدا، دیگران و طبیعت اصلیتین پرسشهای بشری است. در این میان، در سند تحول آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی، پرسشگری از «در ارتباط با چه چیزی» (خود، خدا، دیگران و طبیعت) مورد تأکید قرار گرفته است. این پرسشگری زمینه تفکر و رشد عقلانی و بستر معرفت را برای دانش‌آموزان فراهم میکند. البته هر یک از دیگر حوزه‌های پرسشگری نیز بر همین محور قابلیت تحقق دارند و تأکید بر این وجه از پرسشگری بمنزله کم‌اهمیت بودن دیگر وجوه نیست.

کلیدواژگان: فلسفه‌ورزی، پرسشگری، دانش‌آموز، قرآن.

مقدمه

پرسشگری نقش مهمی در یادگیری و پیشرفت افراد دارد؛ هر چه پرسشها بیشتر و بهتر باشند، یادگیری

تاریخ تأیید: ۹۹/۳/۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۳

* دانش‌آموخته دکتری فلسفه تعلیم و تربیت و دبیر آموزش و پرورش، رامسر، مازندران، ایران؛
abdolahpour.roya@yahoo.com

سؤال پژوهش: تأثیر فلسفه‌ورزی بر پرسشگری چگونه است؟ پرسشگری در قرآن چه جایگاهی دارد؟

روش پژوهش: پژوهش از روش تحلیلی-اسنادی بهره برده است؛ بخشی هم با روش نیمه‌تجربی در ۸ جلسه برای دانش‌آموزان اجرا شد. دامنه تحقیق ۴ کلاس و ۸۶ دانش‌آموز بودند؛ ۴۳ نفر گروه آزمایش و ۴۳ نفر گروه گواه. جامعه آماری دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان رامسر بود که از طریق پیش‌آزمون و پس‌آزمون مورد سنجش قرار گرفت. اطلاعات بدست آمده با تحلیل کوواریانس و نرم‌افزار spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. محتوای آموزشی، داستانهای کتاب طرحی برای مدیریت کلاس فلسفه و کودک (پروینیان و همکاران، ۱۳۹۵) بود. در این پژوهش پرسشگری بعنوان یکی از مؤلفه‌های مهم فلسفه‌ورزی از منظر آیات قرآن مورد تحلیل قرار گرفت.

مبانی نظری فلسفه‌ورزی و پرسشگری

قرآن کریم در آیات متعدد بر پرسشگری تأکید میکند؛ پرسش بشر از چیستی و چرایی و چگونگی خود و جهان بیرون از خود. مطرح کردن پرسشهای معنادار، باریک‌بین، جزئی‌نگر و دانستن اینکه چگونه باید پرسش کرد، «توانایی طرح پرسشهای مرتبط، و مسئله‌برانگیز، زمینه استدلال و تفکر را فراهم میکند» (محمدی پویا بیجنوند و صالحی، ۱۳۹۳).

کارکردها و ابزارهای پرسشگری عبارتند از: کسب اطلاعات، کنترل تعامل، ایجاد علاقه و کنجکاوی، تشخیص مشکلات طرف مقابل، ابراز علاقه به طرف مقابل، تعیین نگرشها، احساسات و عقاید طرف مقابل، به حداکثر رساندن فعالیت طرف مقابل، سنجش میزان دانش پاسخ‌دهندگان، تشویق تفکر انتقادی و ارزیابی، اعلام انتظار برای مشارکت بیشتر در بحث، تشویق اعضای گروه به ابراز نظر در مورد پاسخهای دیگران، جلب توجه اعضای گروه از طریق پرسشهای ناگهانی. پرسش برای استدلال، یادآوری، تعلیم و واداشتن انسان به کنش و واکنش است. قرآن کریم نیز با در نظر گرفتن جایگاه انسان، از راهکارهای ادب‌ورزی همانند تصریح، ارائه استدلال و توضیح دادن موضوعهای مختلف استفاده کرده و محور پرسشهای طرح شده، استدلال، تدبر و اندیشه

است (نیازی و گودرزی، ۱۳۸۶).

یافته‌های پژوهش شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵) نشان میدهد که آموزش قصه‌های قرآنی بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان در طول زمان مؤثر است و پایداری مناسبی دارد و میتواند مهارتهای اجتماعی یا رفتارهای مثبت را در میان افراد افزایش دهد، خطاهای پرسشی را کاهش داده و سبب افزایش توانایی تفکر انتقادی در دانش‌آموزان شود و فرایند تفکر را تقویت کند.

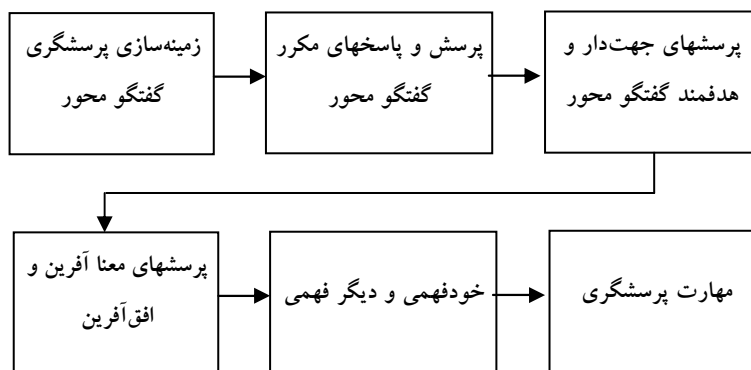
بک و جیسپ (Beck & Jessup, 2004) بر این باورند که پرسشگری از مهارتهایی است که شخص از طریق آن، شاخصهای مهم پیچیدگی، تحول، تردید و تغییر، جهان‌شمولی و انگیزش را می‌آزماید. در این دیدگاه تغییر و تردید بمعنای تأکید بر پرسشها از طریق پاسخهای قطعی و این نگرش که تردید یک تجربه مثبت است؛ تحول بمعنای باز بودن نسبت به تغییر نگرشها با گذشت زمان و بررسی مداوم باورهای فعلی؛ جهان‌شمولی بمعنای پذیرش دیگر مذاهب جهانی و نیز راههای صحیح پیگیری حقیقت و خداوند؛ پیچیدگی بمعنای داشتن نگرشهای پیچیده و فلسفی نسبت به مسائل در مقابل نگرشهای ساده؛ انگیزش بمعنای درجه‌یی از نگرانیهای وجودی برای یافتن هدف یا مفهوم و روشی در زندگی، آمده است. یافته‌های پژوهشی منصورنژاد (۱۳۸۵) نشان میدهد که توانایی پرسشگری در انسان، از چهارسالگی بروز میکند و شیوه پرسشهای کودک بر شخصیت و آینده او تأثیرگذار است. بهره‌گیری از قصه‌های قرآنی زمینه را برای طرح سؤالات فراهم میکند. این قصه‌ها سؤالاتی را برای مخاطبان پیش می‌آورند که لزوماً پاسخی ندارند اما سبب تلاش فرد برای یافتن پاسخ میشوند و افراد متفکر را در مسیر رشد و تحول و کمال دین هدایت میکنند. در قصه‌های قرآنی با سؤالاتی روبرو هستیم که افراد را به فکر فرو میبرد و به جستجو وامیدارد.

یافته‌های پژوهشی لیزی و کریس (Lizzie & Chris, 2002) بیانگر اینست که در برنامه فلسفه و کودک، کودک با مشارکت در مباحثه فلسفی از طریق فعالیتهای اکتشافی و خوب گوش دادن به دیگران، به درک عمیقتر دست می‌یابد. معلمان باید توانایی درک پرسشگری کودکان را داشته باشند و با تمرکز بر سؤالات و تقویت پرسشگری دانش‌آموزان، میتوانند بر تدریس سنتی غلبه کنند.

می‌کند. رویکرد فلسفی روابط نامناسب بین نظر و عمل را از طریق بازیابی بینش حل می‌کند. عمل فلسفی شامل درایت، دانش، بینش و قضاوت اخلاقی است که با پرسشگری تحولات فکری را ایجاد می‌کند. همچنین کنجکاوی، حس شگفتی، شور و شوق برای پرس‌وجو تفکر فلسفی را توسعه و اشکال متفاوت گفتمان را بوجود می‌آورد.

یافته‌های پژوهشی تاپینگ و تریکی (Trickey, 2014) معتقدند برنامه فلسفه و کودک به ارتقای مهارت شناختی، پیشرفت تحصیلی، مشارکت دانش‌آموزان در بحث کلاس، قضاوت منطقی و تعامل بین دانش‌آموز و معلم کمک کرده و محیط یادگیری را غنی می‌سازد. مهارت‌های تفکر در جهت رسیدن به توسعه آموزش و پرورش از طریق افزایش کیفیت گفتگو با پرسش و پاسخ متنوع و مؤثر در کلاس زمینه یادگیری مشارکتی گفتگویی را فراهم می‌کند.

دولان و گیلبرت (Doolan & gilbert, 2017) تأیید می‌کنند که یادگیری مشارکتی بصورت گفت‌وشنود، به گسترش فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان و تعاملات اجتماعی آنها کمک می‌کند. با توجه به آنچه گذشت می‌توان فرایندی را به شرح زیر برای پرسشگری خردورانه ترسیم کرد:

یافته‌های پژوهشی تاپینگ و تریکی (Topping & Trickey, 2007) حاکی از آن است که برنامه «فلسفه و کودک» که از طریق گفتگوی تعاملی انجام می‌شود، موجب تقویت توانایی شناختی، استدلال کلامی، قضاوت و درک صحیح و تفکر انتقادی می‌گردد و بستر یادگیری فراشناختی را فراهم می‌کند. همچنین دانش‌آموزان سطح متوسط و پایین، با مشارکت در فرایند برنامه، سود بیشتر می‌برند. اثربخشی برنامه مثبت بوده و قابل تکرار و تئوری‌سازی است.

یافته‌های پژوهشی لایل (Lyle, 2008) نشان می‌دهد که برنامه «فلسفه و کودک» مشارکت دانش‌آموزان را در فرایند گفتگو تقویت می‌کند. جذابیت گفتگو را میتوان با طرح سؤالات بیشتر و پرسشگری تقویت کرد. در فرایند برنامه، احترام به دیگران و سازگاری و تحمل دیدگاه‌های آنان به درک صحیح دیدگاه‌ها و نظریه‌ها کمک می‌کند. مهارت‌های تفکر خلاق، انتقادی و مراقبتی، توان دانش‌آموزان را تقویت می‌کند و معلمان باید مهارت‌هایی ویژه برای تحقق این امر داشته باشند.

یافته‌های پژوهش هینز و ماریس (Haynes & Murriss, 2011) حاکی از اینست که تغییر مسیر معرفت‌شناسی با ورود فلسفه به مدارس و توسعه حرفه‌یی معلمان صورت می‌گیرد؛ استفاده از پرس و جو در تفکر فلسفی را تقویت می‌کند، برای هدایت ایده‌ها مفید است و فرصت‌های مناسبی را برای تأمل انتقادی جامعه ایجاد

بحث و بررسی

فرضیه اول تأثیر فلسفه‌ورزی بر پرسشگری دانش‌آموزان

جدول ۱. آزمون اثرات هم‌تغییری متغیر فلسفه‌ورزی: میزان پرسشگری گروه پس‌آزمون

منبع متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	مجذورات ای جزئی
مدل تصحیح شده	۲۰۰۳.۵۹ (a)	۲	۱۰۰۱.۷۹	۲۹۴.۵۶	۰.۰۰۱	۰.۸۷۷
ضریب تأثیر	۱۳۰۰.۴۸	۱	۱۳۰۰.۴۸	۳۸۲.۳۸	۰.۰۰۱	۰.۸۲۲
پیش‌آزمون	۰.۹۷۵	۱	۰.۹۷۵	۰.۲۸۷	۰.۵۹۴	۰.۰۰۳
بین‌گروهی	۲۰۰۳.۵۸	۱	۲۰۰۳.۵۸	۵۸۹.۱۲	۰.۰۰۱	۰.۸۷۷
درون‌گروهی	۲۸۲.۲۸	۸۳	۳.۴۰۱			
کل	۵۲۸۳۵	۸۶				
تصحیح شده کل	۲۲۸۵.۸۷	۸۵				

۰.۸۷۴ = ضریب تعیین تعدیل شده ۰.۸۷۷ = ضریب تعیین

جدول فوق دربردارد، مقدار ضریب تعیین در پایین جدول است. این ضریب که مقدار تعدیل شده آن برابر با ۰.۸۷۴ است، نشان می‌دهد که متغیر اثر آموزش فلسفه‌ورزی بعنوان متغیر مستقل تأثیرگذار بر میزان پرسشگری دانش‌آموزان، توانسته ۸۷٪ از تغییرات واریانس متغیر وابسته را تبیین نماید.

چنانکه ملاحظه می‌شود F محاسبه شده (F=۵۸۹.۱۲) دارای سطح معناداری ۰/۰۰۱ است (یعنی کمتر از ۰/۰۱). این بدین معناست که در مرحله پس‌آزمون، نرم‌افزار SPSS تفاوت بین اثر آموزش فلسفه‌ورزی بر میزان روحیه پرسشگری دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و کنترل را در سطح کمتر از ۰/۰۱ تعیین کرده است. نتیجه دیگری که

جدول ۲. نتایج تحلیل کوواریانس برای نتیجه‌گیری

درجه آزادی df_1, df_2	سطح معناداری	عدد F محاسبه شده	عدد F جدول بحرانی
۱ و ۸۳	۰/۰۱	۵۸۹.۱۲	۶.۹۶

خداوند در قرآن در آیات متعدد با کلمات پرسشی «هل» و «أو» با واژه‌های «یستلونک» و «فستلوا» انسانها را به پرسشگری و کنجکاوی فرمان می‌دهد؛ بعنوان نمونه به برخی از این پرسشگریها اشاره می‌شود:

آیه ۲۱۵ سوره بقره: *يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْأَيْتَامِ وَالْمَسْكِينِ وَالْبَنِي السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ*؛ از تو سؤال میکنند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: هر خیر و نیکی (و سرمایه سودمند مادی و معنوی) که انفاق میکنید، باید برای پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و مستمندان و درماندگان در راه باشد و هر کار خیری که انجام دهید، خداوند از آن آگاه است.

آیه ۲۲۰ سوره بقره: *... وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآيَاتِ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ...؛ و از تو درباره یتیمان سؤال میکنند، بگو*

چون F محاسبه شده (F=۵۸۹.۱۲) با درجه آزادیهای $df_1=1$ و $df_2=83$ و سطح معناداری $p=0.1$ از جدول بحرانی (F=۶.۹۶) بیشتر است؛ بنابراین نتیجه می‌گیریم که اگر میزان روحیه پرسشگری دانش‌آموزان گروه پیش‌آزمون در فرایند هم‌تغییری وارد شود (و آثار آن بعنوان متغیر همراه کنترل گردد) بین میزان پرسشگری دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و کنترل در مرحله پس‌آزمون تفاوت معناداری وجود دارد. از اینرو فرضیه صفر رد شده و فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد؛ یعنی با اطمینان ۹۹٪ میتوان گفت آموزش فلسفه‌ورزی بر میزان پرسشگری دانش‌آموزان مؤثر میباشد.

چگونگی پرسشگری از منظر قرآن

توصیه قرآن به تدبر و مطالعه درباره مخلوقات این جهان، در واقع دعوت به پرسشگری و علم‌اندوزی است.

اصلاح کار آنان بهتر است...

آیه ۲۱۹ سوره بقره: **يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْأَعْفَىٰ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ**؛ درباره شراب و قمار از تو سؤال میکنند، بگو: در آنها گناه و زیان بزرگی است؛ گرچه منافعی (هم) برای مردم دربردارند؛ اما زیانشان از نفعشان بیشتر است. از تو میپرسند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: از مازاد نیازمندی خود اینچنین خداوند آیات را برای شما روشن میسازد، شاید اندیشه کنید.

آیه ۲۱۱ سوره بقره: **سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ**؛ از بنی اسرائیل بپرس: چه اندازه نشانه‌های روشن به آنها دادیم؟ کسی که نعمت خدا را، پس از آن که به وی ارزانی شد سراغش آمد، در مسیر خلاف بکار گیرد، عذاب الهی شدید خواهد بود.

آیه ۴ سوره مائده: **يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ** ... از تو سؤال میکنند چه چیزهایی برای آنها حلال شده است؟ بگو: آنچه پاکیزه است، برای شما حلال گردیده است.

آیه ۷۴ سوره مائده: **أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ**؛ آیا بسوی خدا باز نمیگردند و از او طلب آمرزش نمیکنند؟ خداوند آمرزنده مهربان است.

آیه ۸۵ سوره اسراء: **وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا**؛ از تو درباره «روح» سؤال میکنند، بگو روح از ناحیه پروردگار من است و جز اندکی از دانش، به شما داده نشده است.

آیه ۱۰۵ سوره طه: **وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا**؛ و از تو درباره کوهها میپرسند، بگو: پروردگار آنها را [در قیامت] ریز ریز خواهد ساخت.

آیه ۴۲ سوره نازعات: **يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا**؛ از تو درباره قیامت میپرسند که در چه زمانی واقع میشود؟

آیه ۱۸۹ سوره بقره: **يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ**...؛ درباره «هلالهای ماه» از تو سؤال میکنند؛ بگو: آنها، بیان اوقات (و تقویم طبیعی) برای (نظام زندگی) مردم و (تعیین وقت) حج هستند.

آیه ۶۳ سوره احزاب: **يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ** ...؛ مردم از تو درباره (زمان قیامت) قیامت سؤال میکنند، بگو علم آن تنها نزد خداست ...

آیه ۷۰ و ۷۱ سوره آل عمران: **يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ**؛ ای اهل کتاب! چرا به آیات خدا کافر میشوید، در حالیکه (بدرستی آن) گواهی میدهید؟ **يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ**؛ ای اهل کتاب! چرا حق را باطل میکنید و حقیقت را پوشیده میدارید در حالیکه میدانید.

آیه ۷ سوره انبیا و آیه ۴۳ سوره نحل: **فَسْأَلُوا أَهْلَ الْأَدْثَرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ**... پس از آگاهان بپرسید اگر نمی دانید.

آیه ۷۷ سوره بقره: **أَوْ لِمَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ**، آیا اینها نمیدانند خداوند آنچه را پنهان میدارند یا آشکار میکنند، میدانند؟

آیه ۸۲ سوره نساء: **أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ** الْفُرْقَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا؛ آیا درباره قرآن نمی اندیشند؟! اگر از سوی غیر خدا بود، اختلاف فراوانی در آن می یافتند.

آیه ۸ سوره روم: **أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ** ...؛ آیا درباره خودشان اندیشه نمیکنند؟...

آیه ۲۱ سوره ذاریات: **وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ**؛ و در وجود خود شما (نیز آیاتی هست) آیا نمی بینید؟

آیه ۵ سوره طارق: **فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ**؛ انسان باید بنگرد که از چه چیز آفریده شده است.

جمع بندی و نتیجه گیری

در قرآن کریم پرسشهای گوناگونی مطرح شده است؛ پرسش از انفاق، پرسش از یتیمان و بی سرپرستان، پرسش از روزی حلال، پرسش از روح، پرسش از قیامت و ...

تحلیل نوع پرسشگری در قرآن پنج نوع پرسشگری را معرفی کرده است: پرسش از چه کسی، پرسش از چه چیزی، چگونگی پرسش، پرسش درباره کیفیت و چگونگی چیزی و پرسش درباره رابطه (خود، خدا، دیگران و طبیعت) پرسشگری درباره ارتباط انسان، خدا، دیگران و طبیعت در سند تحول آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

پرسشگری زمینه تفکر و رشد عقلانی دانش آموزان را

فراهم میکند؛ برای فلسفیدن باید کنجکاو بود، به طرح پرسش پرداخت و پرسش را اساس کار قرار داد.

پژوهش حاضر تلاش کرده است این دیدگاه را به روش میدانی اثبات کند. در این راستا یک جامعه آماری ۸۶ نفره از دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان رامسر انتخاب و با الگوبری از کتاب طرح بحث و مدیریت کلاس فلسفه و کودک، آزمون اجرا شد. برای سنجش فرضیه پژوهش، از تحلیل کواریانس استفاده شد. بر اساس نتایج بدست آمده، چون F محاسبه شده ($F=589.12$) با درجه آزادیهای $df1=1$ و $df2=83$ و سطح معناداری $p=0.01$ از جدول بحرانی ($F=6.96$) بیشتر است؛ روشن میشود که آموزش فلسفه‌ورزی تا حدود ۸۷ درصد بر میزان پرسشگری دانش‌آموزان تأثیر داشته است. این امر بیانگر اینست که بین میزان پرسشگری دو گروه آزمایش و گواه، در مرحله پس‌آزمون تفاوت معناداری وجود دارد و از اینرو فرضیه پژوهش تأیید میگردد.

منابع

قرآن کریم.

- پروینیان، مزگان و همکاران (۱۳۹۵) طرح بحث برای مدیریت کلاس فلسفه و کودک، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا.
- حبیبی، نجفقلی (۱۳۸۸) «در حاشیه فلسفه برای کودکان»، مجله فرهنگ، شماره ۶۹، ص ۳۴۰-۳۳۱.
- شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵) «تأثیر پرسشگری بر مهارت دانش‌آموزان،

فصلنامه خانواده و پژوهش، شماره ۳۲، ص ۳۳-۴۶.

شمشادی، خدیجه (۱۳۸۵) «پرسشگر و فلسفه»، حکمت سینوی، شماره ۲۳، ص ۱۱-۳۲.

فیاض، ایراندخت (۱۳۸۸) «پرسشگری راهبرد هویت پایدار دینی در قرآن کریم»، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۶۶، ص ۳۷-۹۸.

محمدی پویابیجونند، فرامرزی؛ صالحی، اکبر (۱۳۹۳) «تحلیل محتوای قرآن کریم بر اساس مفهوم تفکر انتقادی»، علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، شماره ۳، ص ۲۵-۵۰.

منصورنژاد، محمد (۱۳۸۵) مطهری و پرسشگری؛ دغدغه‌های جوان پویا. تهران: جوان پویا.

نیازی، شهریار؛ گودرزی، طاهره (۱۳۹۶) «پرسشگری خداوند در قرآن کریم، مطالعه موردی: سوره یس»، فصلنامه آموزه‌های قرآنی، شماره ۲۵، ص ۲۱۱-۲۳۲.

Beck, R. & Jessup, R. K. (2004). The Multidimensional Nature of Quest Motivation. *Journal of Psychology and Theology*. Vol. 32. No4. pp.283-294.

Doolan M. A. & Gilbert T. (2017) Student Choice: Blends of Technology beyond the University to Support Social Interaction and Social Participation in Learning. In G. Vincenti, A. Bucciero, M. Helfert and M. Glowatz eds. *E-Learning, E-Education, and Online Training*. Cham Springer.

Haynes, j. & Murriss, K. (2011). The Provocation of an Epistemological Shift in Teacher Education through Philosophy with Children. *Journal of Philosophy of Education*, Vol. 45, No. 2.

Lyle, Sue (2008). Dialogic Teaching: Discussing Theoretical Contexts and Reviewing Evidence from Classroom Practice. *Language and Education*, vol. 22: No.3, pp. 222 – 240.

Lizzie, L & Chris, R. (2002) Issues arising in the use of philosophical enquiry with children to Develop Thinking Skills, Education 3-13. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*. vol. 30. No.2, pp.52-55

Topping, K. J and Trickey (2007) Collaborative Philosophical Enquiry for School Children: Cognitive Effects at 10-12 Year.

Topping, K.J. Trickey, S. (2014). The Role of Dialog in Philosophy for Children. *International Journal of Educational Research*, No. 63. pp. 69-78.